Gråsälskutar följs via satellit

För bara hundra år sedan var gråsälen vanlig i hela Östersjön. Idag finns merparten av gråsälarna från Stockholms skärgård och norrut. Tyskland, Polen och Litauen, som hade gott om säl ända in på 1940-talet, har idag inga fasta sältillhåll. För att återskapa en gråsälsstam i södra Östersjön utplanterar Sverige, Litauen och Polen gråsälskutar födda i avelshägn. I år har tre kutar försetts med satellitsändare, vilket gjort det möjligt att följa deras rörelser.

Foto: Anna Roos

Gråsälar är imponerande djur; en stor hanne kan väga upp mot 300 kg. Sälsången hörs långt över ett lugnt hav. Saknaden blev stor hos många när sälen försvann från södra Östersjön, men på senare år har hoppet tänts om att få tillbaka en livskraftig sälstam vid Östersjöns södra kust.

Avelshägnet i Forsmark startade redan 1980, då gråsälsstammen i Östersjön var akut hotad. Bara cirka 3 000 gråsälar fanns vid denna tidpunkt i Östersjön, och man befarade att stammen skulle minska ytterligare. För att hjälpa sälstammen i södra Östersjön har 26 kutar utplanterats inom projektet . Liknande verksamhet pågår sedan några år i Litauen, och från och med i år också i Polen.

Första tiden kritisk

Den första tiden efter att sälkutarna släppts är kritisk. De ska lära sig att simma, hitta mat och klara sig på egen hand. Och helst hålla sig undan fiskeredskap. Kutarna från Forsmark märktes förr med boskapsmärken, men numera använder vi frysmärkning eller mikrochips för att kunna bedöma resultatet av utplanteringarna.

Endast två kutar har återfunnits efter utsättningarna, båda drunknade i fiskeredskap efter ungefär ett halvår i frihet. För att kunna bedöma resultatet av årets utsättning försågs tre sälar med satellitsändare. Sändarna gav information om sälarnas förflyttningar under den kritiska perioden direkt efter utsläppet. De tre satellitmärkta sälarna uppvisade helt olika vandringsmönster.

Emil och Ville i frihet

I början av mars släpptes den tre veckor gamla Emil vid Falsterbo i Skåne. Två veckor senare släpptes Ville, också han från Forsmark, på samma ställe. Trots att de var lika gamla när de släpptes uppvisade de helt olika beteenden. Emil höll sig nästan alla 6 veckorna som sändaren fungerade i området runt Falsterbo. Han gjorde en utstickare sydost till Danmark på ett par dagar men simmade sedan tillbaka till Falsterbo, och där var han kvar när sändaren slutade att fungera.

Ville uppvisade ett annorlunda beteende och simmade direkt söderut till Tyskland där han spenderade merparten av tiden som sändaren fungerade. Även han gjorde en utstickare nordväst till Danmark men återvände till Tyskland igen och där var han när sändaren slutade att sända efter 4 veckor. Det är intressant att notera att han valde att stanna så länge i Tyskland med tanke på att det bara finns enstaka gråsälar där.

Emils och Villes sändare fungerade inte tillräckligt länge för att vi i detalj ska veta vad som hänt med dem efter utplanteringen. Dock tycks Emil ha anslutit sig till kolonien vid Måkläppen.

Anslöt sig till vilda sälar

Adam var den första sälen som föddes inom det nystartade polska aveslprojektet i Hel. Han var drygt ett år när han släpptes söder om Klaipeda i Litauen. Han släpptes i en grupp om sex unga gråsälar som höll ihop i smågrupper flera dagar efteråt. Adam simmade först västerut, tillbaka till Polen, men ändrade sedan kurs och simmade tillbaka österut igen, och sedan norröver till Estland. Där anslöt han sig till en stor gråsälskoloni. Han tillbringade merparten av de tre månaderna som sändaren fungerade i Estland och var kvar där när sändaren slutade att fungera.

Stor mängd information

Livslängden hos sändarna är varierande och beror på ett flertal faktorer, t.ex. temperatur och djurets beteende. Under optimala förhållanden kan sändaren fungera i mer än ett halvår, men utrustning som sätts fast på djur i fält riskerar alltid att skadas i förtid. De tre månaderna som sändaren fungerade i Adams fall måste betraktas som mycket lyckat.

Varje säl som satellitmärkts ger en stor mängd information om vart de tar vägen den första tiden i frihet. För att kunna dra mer generella slutsatser om hur utplanteringen av sälar fungerar måste man dock gå vidare med att märka fler sälkutar. Tre sälar som alla uppvisade lite olika beteenden är inte tillräckligt för att kunna ge ett entydigt resultat av beteendemönster och framgång med utplantering av gråsäl till södra Östersjön.

Emil var bara tre veckor gammal när han släpptes vid Falsterbo i Skåne. Han hade då en sändare fastklistrad på nacken, vilken gjorde det möjligt att följa honom via satellit. Under de 6 veckor som Emils sändare fungerade höll han sig i området. Allt tyder på att han anslutit sig till sälkolonien vid Måkläppen.

Foto: Anna Roos

Den första tiden efter att sälkutarna släppts är kritisk. De ska lära sig att simma, hitta mat och klara sig på egen hand. Hittills har 26 sälkutar utplanterats i södra Östersjön inom det svenska projektet. Liknande verksamhet pågår även i Litauen och Polen.

Foto: Anna Roos

SATELLITMÄRKNING AV GRÅSÄLSKUTAR

Satellitsändarna i detta projekt använder satelliten ARGOS för lägesbestämning av djuren. Sändaren, som limmas på djurets nacke, sänder en signal med djurets identitet varje gång sälen är ovanför vattenytan. Satelliter i Argos systemet uppfattar signalen och länkar den vidare till en markstation i Frankrike. Med hjälp av dopplereffekten beräknas sändarens position och via e-post får forskaren automatiskt reda på var djuret befinner sig bara ett par minuter efter det att sändaren skickat sin signal.

Satellitsändarna har bekostats av IL Recycling, som också står för den hemsida där allmänheten har kunnat följa sälarna på. IL Recycling är också, tillsammans med Forsmarks Kraftgrupp AB, huvudsponsor för Världsnaturfondens projekt Avelshägn för gråsäl i Forsmark. Även nästa års kutar, som släpps i mars 2003, kommer att förses med satellitsändare. De kommer att kunna följas online på samma adress som tidigare: www.grasal.nu.

TEXT Anna Roos, projektledare och Olle Karlsson, ekolog, Gruppen för Miljögiftsforskning, Naturhistoriska Riksmuseet. Olle Karlsson är också doktorand vid Stockholms universitet.
TEL 08-519 542 23 (Anna Roos), 08-519 551 82 (Olle Karlsson)
E-POST anna.roos@nrm.se, olle.karlsson@nrm.se